

**Buriyeva Kibrio Ergashevna,
Meyliyeva Mutabar Sayfullayevna,
Mirkosimova Xulkar Mirobidovna,
Ernazarova Munisxon Juraqulovna**

YURIDIK PSIXOLOGIYA

DARSLIK

(60110100 - Pedagogika va psixologiya)

Toshkent
«ZEBO PRINT»
2025

UO‘K 159.9;37.015.3

KBK 88.5;74

Buriyeva K.E., Meyliyeva M.S., Mirkosimova X.M., Ernazarova M.J.. Yuridik psixologiya. Darslik.. – T.: “ZEBO PRINT”, 2025. 238 b.

Ushbu darslik 60110100 - Pedagogika va psixologiya mutaxassisligi talabalari uchun mo‘ljallangan bo‘lib, oilaning ijtimoiy tarixiy kelib chiqishi, oilada yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan o‘zgarishlar haqida bilishi; oilaning mustahkamligini ta'minlovchi bilim va malakalarga ega bo'lishi; oilaviy hayotni o‘ziga xos xususiyatlarini ilmiy asoslangan tarzda talqin eta olishi; muammoli vaziyalardan psixologik jihatdan oqilona (oila va uning mustahkamligiga ta'sir etmagan holda) chiqa olishi; oilani o'rganuvchi psixologik tashxis metodikalari bilan ishlash va ular yordamida olinadigan natijalami to‘g‘ri talqin eta olishi kerak.

Taqrizchilar:

O.U.Avlayev – *ChDPU, psixologiya fanlari nomzodi, dotsent.*

R.M.Abdullayeva – *TDPU, psixologiya fanlari nomzodi, dotsent.*

O‘quv qo‘llanma O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligining 2024 yil 1-avgustdagi 277-sonli buyrug‘i asosida nashrga tavsiya etilgan.

ISBN 978-9943-747-79-1

KIRISH

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev: “Oldimizda yoshlarga tarbiya berish, psixologiya va boshqa turli sohalarida kadrlarni tayyorlash va qayta tayyorlash bo‘yicha murakkab vazifalar turibdi. Yana bir muammoni hal etish muhim hisoblanadi: bu – pedagoglar va professor-o‘qituvchilar tarkibining professional darajasi, ularning maxsus bilimlaridir. Bu borada ta’lim olish, ma’naviy-ma’rifiy kamolot masalalari va haqiqiy qadriyatlarni shakllantirish jarayonlariga faol ko‘mak beradigan muhitni yaratish zarur.” , deb ta’kidlab o‘tganlar.

Huquqni himoya qilish qonunchiligi va uni amalda qo‘llash sohaları psixologiyaga oid keng qamrovli tadqiqotlar mavzusi bo‘lib hisoblanadi. Davlat va jamiyatning huquqiy asoslarini mustahkamlash, huquqbuzarlik va jinoyatlarnig oldini olish hamda ularga qarshi kurash samaradirligini oshirishda psixologiya fani, jumladan, huquqiy psixologiya muhim ahamiyat kasb etadi.

Bugungi kunda malakali mutaxassisni tayyorlashning o‘zi muhim jarayon bo‘lishi bilan birga u mazkur jarayonni ilmiy-nazariy hamda amaliy jihatdan samarali, muvaffaqiyatli tashkil etishda psixologiya fani oldiga muhim vazifalarni qo‘yadi. Shu sababli eng avvalo, zamonaviy texnologiyalar bilan qurollantirilgan jarayonni to‘g‘ri tashkil eta biladigan, uni yuksak maxorat bilan boshqarilishini ta’minlay oladigan malakali kadrlarni tayyorlash ijtimoiy isloxoatlarning samarali kechishi, O‘zbekistonning barcha sohalarida jahonning yetakchi davlatlari bilan tenglasha olishi uchun katta imkoniyatlar yaratadi. Ilmiy psixologiya mustaqil fan sifatida XIX asrning ikkinchi yarmida shakllandi va XX asr davomida rivojlanishning katta yo‘lini bosib o‘tdi. U ilmiy bilimlarning tan olingan sohalaridan biriga aylandi. Zamonaviy o‘quv adabiyotlarining yangi avlodini yaratish murakkab, mas’uliyatli jarayon bo‘lib, fanlar, jumladan, huquqiy sohada ro‘y berayotgan o‘zgarishlar, komil inson, malakali mutaxassisni tayyorlash borasidagi ijtimoiy ehtiyoj hamda shaxs kamolotida muhim ahamiyat kasb etadigan ustuvor tamoyillarni inobatga olish zarur.

Fanning asosiy maqsadi psixologiya va xuquq o'rtasidagi o'zaro munosabatlar sohasi haqida asosiy g'oyalarni shakllantirish, xuquqiy psixologiyaning tuzilishi va asosiy mazmunini, uning asosiy tushuncha va usullarini ochib berishdan iborat.

Fanning vazifasi quyidagilardan iborat:

- fanning asosiy tushunchalari bilan tanishtirish;
- kursning konseptual apparatini tahlil qilish;
- psixologik qonuniyatlar va xuquqiy ongni shakllantirish mexanizmlari va uning deformatsiyasini o'rganish;
- xuquqni muhofaza qilish va tuzatish faoliyatining psixologik asoslarini o'rganish;
- tergov harakatlari, sud-psixologik ekspertizasi va jazo muassasalarida jazoni o'tash jarayonida shaxsni o'rganish usullarini tahlil qilish;
- psixologik madaniyatni shakllantirish shartlari va uning kasbiy ahamiyatli shaxsiyat xususiyatlarini rivojlantirishdagi roli haqidagi bilimlar bilan qurollantirish;
- xuquqiy davlat boshqaruvi organlari faoliyat ko'rsatadigan ijtimoiy-iqtisodiy, xuquqiy muhitni tahlil qilish.

1 - MAVZU: YURIDIK PSIXOLOGIYANING UMUMIY VAZIFALARI. XUQUQIY PSIXOLOGIYANING PREDMETI, TUZILISHI VA METODOLOGIYASI.

Reja:

1. Yuridik psixologiyaning predmeti.
2. Yuridik psixologiyaning fan sifatida shakllanishi.
3. Yuridik psixologiyaning tarmoqlari.
4. Yuridik psixologiyaning metodlari.
5. Yuridik psixologiyaning fanlar tizimida tutgan o'рни.

Tayanch tushunchalar:

Psixologiya – ruhiyotni, ruhiy jarayon, holat, xususiyat, faoliyatni o'rganuvchi fan

Yuridik psixologiya – xuquqshunoslik sohasini tadqiq qiluvchi fan

Advokat psixologiyasi – advokatlarning ruhiy jarayonlarini o'rganuvchi soha

Tergovchi psixologiyasi– tergovchilarning psixologik xususiyatlarini o'rganuvchi soha

Tajovuzkorlik – bu muayyan ob'yektga yoki odamga zarar yetkazishni maqsad qilgan xulqat

Penitensiar psixologiyasi - jinoytchilarni qayta tarbiyalash psixologiyasi

1. Yuridik psixologiyaning predmeti.

Mazkur kursni o'rganish davomida bo'lqusi mutaxassislar yuridik fanning mazmuni, tarkibi bo'yicha tasavvurga ega bo'lishlari, bo'lqusi mutaxassislarni tergov faoliyatining psixologik jihatlari, shaxsni uyushgan jinoyatchilik va jinoiy guruhlarini zamonaviy usullar orqali tahlil qila olish bilimlari bilan qurollantirish ko'zda tutilgan.

Yuridik psixologiya – ilmiy pedagogik fan bo'lib hisoblanib, —inson-huquqi tizimidagi psixologik qonuniyat va